

LÖVGRUNDS KAPELL

Antikvarisk medverkan vid renovering av ytterdörr

Lövgrunds kapell
Lövgrund 1:1
Gävle stad och kommun
Gävleborgs län
2023–2024

Ulrika Olsson

Slutrapport
Lst dnr: 7080–2023
Beställare: Lövgrunds hamnlag

Lövgrunds kapell

Antikvarisk medverkan vid renovering av ytterdörr

Lövgrunds kapell
Lövgrund 1:1
Gävle stad och kommun
Gävleborgs län
2023–2024

Rapport 2024:24
Ulrika Olsson

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg
Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle
www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2024

Omslagsbild: Lövgrunds kapell vid slutbesiktningen av ytterdörren, 2024-07-03. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg.

Länsmuseet Gävleborg medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons licensen CC-BY, undantag kartmaterialet:

© Lantmäteriet, dnr I2018/00110.

ISSN 0281–3181

Print: Trycktreat

Innehållsförteckning

Tekniska och administrativa uppgifter	4
Sammanfattning.....	5
Antikvarisk slutbedömning.....	5
Karta.....	5
Lagskydd.....	5
Historik och beskrivning.....	6
Orsaker till åtgärder.....	7
Utförda arbeten	9
Övriga antikvariska iakttagelser.....	12
Källor.....	14

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	7080–2023
Länsstyrelsens beslutdatum:	2023-11-23
Länsmuseet Gävleborgs diarienummer:	2023–255/312
Projekttid:	oktober 2023 - juli 2024
Platsbesök:	2023-10-24 2024-07-03
Antikvarisk medverkan:	Ulrika Olsson, byggnadsantikvarie
Beställare:	Lövgrunds hamnlag Att: Anders Jansson
Hantverkare:	Gubbäcksbygg AB, Olle Mattsson
Materialleverantörer:	Gysinge linoljefärg

Sammanfattning

Ytterdörren i Lövgrunds kapell har renoverats från hösten 2023 till sommaren 2024. Ytterdörren som är samtida med kapellets byggår 1831 renoverades senast 1997. En hel del trä byttes då ut och i övrigt skedde renoveringen med otraditionella material och metoder såsom akrylatfärg och latexfog. Inför den nu aktuella renoveringen uppvisade dörren skador i form av rötskadat virke, skador uppkomna till stor del av de otraditionella materialen som användes vid den förra renoveringen.

Beslut från Länsstyrelsen Gävleborg, 2023-11-23, dnr: 7080–2023.

Renoveringen av dörren har utförts av Gubbäcksbygg AB, Olle Mattsson. Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg har varit anlitad för den antikvariska medverkan och också sammanställt föreliggande rapport. Två platsbesök har skett; det första i Mattssons verkstad i Hemlingby, 2023-10-24. Vid detta besök sammanställdes riktlinjer för renoveringen. Slutbesiktningen skedde 2024-07-03 då dörren var återmonterad i Lövgrunds kapell.

Antikvarisk slutbedömning

Renoveringen av ytterdörren i Lövgrunds kapell har utförts i enlighet med Länsstyrelsen Gävleborgs beslut. Avvikelser finns noterade under rubriken Övriga antikvariska iakttagelser.

Arbetena är godkända ur antikvarisk synvinkel.

Karta

Figur 1. Utdrag ur Digitala Planarkivet. Platsen för Lövgrunds kapell är inringad.

Lagskydd

Lövgrunds kapell har höga kulturhistoriska värden, men omfattas inte av bestämmelserna i Kulturmiljölagens fjärde kapitel.

Historik och beskrivning

Ön Lövgrund är belägen i den nordöstra delen av Gävlebukten. Här finns ett av Gästriklands bäst bevarade fiskelägen med ett tiotal gamla fiskarstugor. Öns kapell uppfördes gemensamt av öns fiskare under ledning av fiskaren Lars Erik Lof år 1831. Kapellet placerades på en hög punkt centralt i fiskeläget. Det hade blivit för trångt att hålla andakt i fiskarstugorna och till uppförandet beviljades fiskarsocieteten i Gävle ett lån för att uppföra ett hus för gudstjänständamål. Byggnaden skulle förutom den användningen också fungera som förvaringsplats för fiskeredskap under vinterhalvåret. Kapellet invigdes på hösten 1832.

Det vita kapellet skiljer sig tydligt från den rödmålade fiskarbebyggelsen. Kapellet har haft den ljusa kulören sedan 1867 då den vita oljefärgen ersatte de tidigare rödfärgade fasaderna. Kapellet fasader är klädda med en locklistpanel och stommen vilar på en låg kallmurad grund av Gävlesandsten. En trappa av granit leder upp till entrén på den västra gaveln. Entrén markeras genom en ovanliggande liten gavel med profilerade lister där byggåret 1831 är målat i svart. Samtliga övriga fasader har två fönster med brunmålade spröjsade bågar. Sadeltaget är täckt av tvåkupigt lertegel.

Invändigt är interiören mycket intakt med obehandlat brädgolv och vitmålade timmerväggar. Bänkinredningen är omålade. Koret är i blickfånget med sin altarpredikstol placerad mitt emellan östväggens två fönster. Predikstolen bärs upp av kolonner och det blåmålade mittfältet pryds av ett guldfärgat kors. Väggen bakom predikstolen är pappspänd och målad blå. Mellan fönstren hänger en oljemålning från 1859 som föreställer *Christi uppståndelse ur grafven*. Målningen fungerar som kapellet altartavla. Direkt framför predikstolen finns ett litet altare i trä. Kapellet interiör har sannolikt genomgått väldigt få förändringar sedan byggtiden.

Figur 2. Lövgrunds kapell och klockstapel sedd från väster efter avslutade arbeten. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2024-07-03.

Orsaker till åtgärder

Den senaste renoveringen av kapellet ytterdörr skedde 1997. Ramen förefaller bestå av ursprungligt eller tidigt virke, medan mycket av virket i fyllningspanelen tillkom vid 1990-talets renovering. Flera delar var nu rötskadade. Skadorna var framför allt koncentrerade till dörrbladets nedre yttre hörn. En av orsakerna till rötskadorna är att ytterdörren målats med en felaktig färgtyp, en tät akrylatfärg. Utöver detta var glipor tätade med en latexfog.

Figur 3. Dörren innan påbörjade arbeten. Den har fraktats till Gubbäcksbyggs verkstad i Hemlingby för att renoveras under vintern. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2023-10-24.

*Figur 4. Rötskadorna var mest omfattande i dörrbladets yttre nedre del. På fotot ligger dörren ner.
Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2023-10-24.*

*Figur 5. Rötskadorna var mest omfattande i dörrbladets yttre nedre del. På fotot ligger dörren ner.
Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2023-10-24.*

*Figur 6. I mittplattan fanns missprydande synliga skruvar.
Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2023-10-24.*

Utförda arbeten

Ytterdörren demonterades för att åtgärdas på verkstad under vintern då kapellet inte är i bruk. Innan arbetena påbörjades lämnades färgflagor till konservator Per Mattsson för kulördokumentation.

Olle Mattsson demonterade dörrens konstruktion och har bytt delar i såväl ram som fyllningspanel till nytt virke av kärnfura. De nya delarna är tillverkade med de befintliga som förlaga. Dimensioner och profileringar är likvärdiga i de nya delarna som i de ursprungliga. I samband med renoveringen rensades panelen på synliga skruvar. Målade delar har renskrapats från akrylatfärgen. Befintliga spikar som fanns i konstruktionen har lämnats kvar. I dörrbladets nederkant fanns smidda spikar, sannolikt de ursprungliga. Dessa har använts som förlaga där spikar behövde kompletteras. De nya spikarna är tillverkade av SméJohan i Högbo. Latexfogen har avlägsnats och mindre glipor har tätats med linoljekitt. Slutligen har dörrens utsida målats med Gysinges linoljefärg i vit kulör, NCS 0500-N.

*Figur 7. Under pågående arbeten. Här syns vilka delar som bytts ut till nytt virke.
Foto: Olle Mattsson, Gubbäcksbygg AB.*

Figur 8. Dörren efter avslutade arbeten. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2024-07-03.

Figur 9. Dörren efter avslutade arbeten. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2024-07-03.

Övriga antikvariska iakttagelser

De nya handsmidda spikarna syns mycket mer än de gamla spikarna. Efter slutbesiktningen diskuterades därför utförandet med Länsstyrelsen Gävleborg. Frågan var om de nya spikarna skulle bytas ut till mer diskreta. Det hela landade dock i att låta de nya spikarna sitta kvar i panelen.

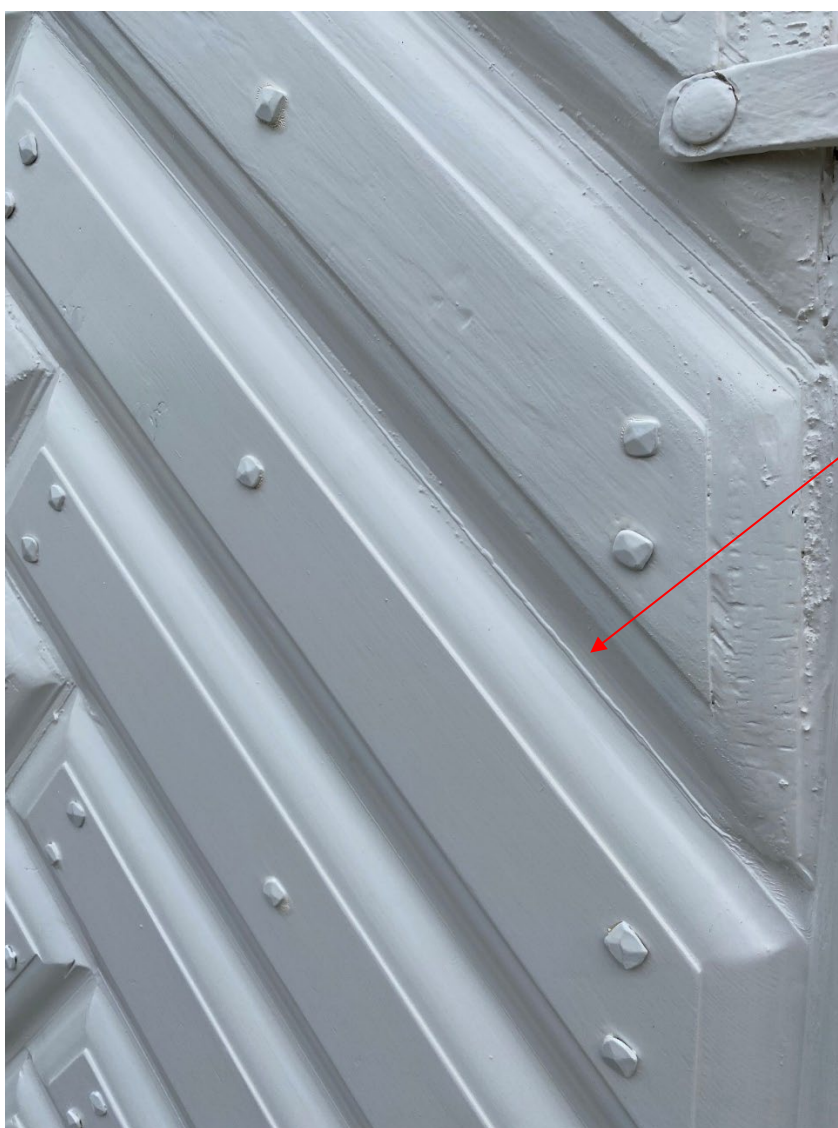
Vid slutbesiktningen uppmärksammades skinnbildning på färgen på vissa ställen, något som tyder på att strykningen just där har blivit för tjock. Notering gjordes också att linoljefogen hade tryckts ut från glipor. I det stora

hela skulle hela dörrbladet behöva strykas en eller två gånger till med linoljefärgen.

Då dörren skulle demonteras för åtgärd på verkstad, behövde urtag göras i den ovanliggande listen för att dörren skulle kunna lyftas av från gångjärnen.

Antikvarisk medverkande har pratat med Olle Mattsson som till våren ska åtgärda skinnbildningen och den uttryckta linoljefogen. Dörrens utsida ska målas ytterligare någon strykning med Gysinges linoljefärg. Redan då överstycket behövde tas ur för avhäkning av dörren beslutades att Mattsson ska tillverka ett nytt sådant efter att dörren åter igen är på plats. Det nya överstycket var inte tillverkat vid slutbesiktningen. De nya delarna ska tillverkas med de befintliga listerna som förlaga.

Olle Mattsson ombeds skicka fotografier via e-post till antikvarisk medverkande Ulrika Olsson då samtliga delar har färdigställts.

Figur 10. Linoljekitt som har tryckts ut i mellanrum mellan panelbrädor. Detta ska rensas upp. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2024-07-03.

I samband med slutbesiktningen uppmärksammades fuktrosor under det östra fönstret på den norra långsidan. Vid en närmare syn konstaterades att delar av fönsterbänken är genomrötad. Mellan fönsterbänk och fönsterbåge finns ett svampangrepp som förmodligen är pågående. Samma typ av svamp finns direkt under fönsterpartiet, i anslutning till timret. Skadorna finns dokumenterade i ett besiktningsprotokoll daterat 2024-07-04, dnr: 2024-195/312.

Källor

Nylander, Lars, Olsson Daniel, Ulfhielm Bo (2016). *Fiskarkapell i Gästrikland och Hälsingland*. Gävle.

Länsmuseet Gävleborg, Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle. lansmuseetgavleborg.se

